

SXEDIO.90V

26.1.1940: Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΓΟΥΛΛΙΑΜ ΜΠΑΤΤΕΡΣΙΛΛ ΥΠΟΒΑΛΛΕΙ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΤΟΝ ΥΠΟΥΡΓΟ ΑΠΟΙΚΙΩΝ ΓΙΑ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΓΙΑ ΕΚΛΟΓΗ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Ενώ ο Κυβερνήτης Σερ Ρίτσομονι Πάλμερ έφυγε από την Κύπρο στις αρχές Μαΐου **1939** τα μέτρα που είχε πάρει θα θύμιζαν την παρουσία του στο νησί για ένα ακόμα μεγάλο χρονικό διάστημα.

Ιδιαίτερα θα θύμιζαν τον σκληρό κυβερνήτη της νήσου τα μέτρα που είχε πάρει για την Εκκλησία και τις εκλογές-χώρια η λογοκρισία και οι απαγορεύσεις που είχε επιβάλει στα σχολεία και τους μαθητές για έλεγχο της διδασκαλίας της Ελληνικής Ιστορίας, των εθνικών χρωμάτων μπλε και άσπρου, την ήχηση των καμπανων και άλλα.

Ο νέος Κυβερνήτης Γουίλλιαμ Μπάττερσιλλ που τον διαδέχθηκε από τις **10 Αυγούστου 1939** παρέτεινε τη θητεία των δημοτικών συμβουλίων για ένα ακόμα χρόνο, ενώ για το θέμα της εκλογής Αρχιεπισκόπου επιχείρησε να αλλάξει μερικώς τους υφιστάμενους νόμους του **1937**, χωρίς κανένα αποτέλεσμα.

Οι αλλαγές που επιδίωξε να επιφέρει δεν άλλαξαν την κατάσταση και δεν σταματούσαν την επέμβαση της αποικιακής Κυβέρνησης στα εσωτερικά της Εκκλησίας κι' έτσι δεν είχαν γίνει αποδεκτές από την Ιεραρχία του νησιού και τα πράγματα έμειναν στο ίδιο επίπεδο.

Ο νέος Κυβερνήτης συνέχιζε να μη δέχεται καμιά επαφή με τον Τοποτηρητή του Αρχιεπισκοπικού Θρόνου που βρισκόταν εντοπισμένος στην Πάφο, με απόφαση του δικαστηρίου, από τον Μάιο του ιδίου χρόνου, λόγω διαφόρων ομιλιών του που είχε εκφωνήσει σε σχολεία και πόλεις της νήσου, μόλις είχε λήξει ο προηγούμενος εντοπισμός του για τον ίδιο λόγο που του είχε επιβληθεί πριν από ένα ακριβώς χρόνο.

Ο Μπάττερσιλλ αφού μελέτησε την κατάσταση

γύρω από τα θέματα της Εκκλησίας για αρκετούς μήνες, υπέβαλε τις απόψεις του σε μια μακρά έκθεση του προς τον υπουργό Αποικιών Μάλκολμ Μακτόναλντ.

Στην εισήγηση του πρότεινε την άρση του περιορισμού στις υποψηφιότητες για το θρόνο του Αποστόλου Βαρνάβα μόνο σε κυπρίους και εξέφραζε φόβους ότι αν αυτό παρέμενε, τότε μπορούσε ο Αρχιεπίσκοπος που θα εκλεγόταν να βρίσκεται κάτω από την επιρροή του Τοποτηρητή Λεοντίου ή του Μητροπολίτη Κερύνειος Μακαρίου, έστω και αν αυτός βρισκόταν ακόμα εξόριστος στην Ελλάδα.

Με κανένα όμως τρόπο ο κυβερνήτης δεν δεχόταν αλλαγή των προνοιών των Νόμων του **1937** ότι ο εκλεγσόμενος Αρχιεπίσκοπος θα έπρεπε πρώτα να τύγχανε της έγκρισης του.

Αυτό σήμαινε ότι ο νέος Αρχιεπίσκοπος έπρεπε να ήταν αρεστός στην τοπική Κυβέρνηση- μια θέση που δεν δέχονταν με κανένα τρόπο οι δυο Μητροπολίτες Πάφου και Κερυνείας γιατί αποτελούσε κάθετη παρέμβαση στα θέματα της Εκκλησίας.

Ανέφερε ο Κυβερνήτης στο υπόμνημα του προς τον Υπουργό Αποικιών (Ανάτυπο Τηλλυρίδη σελ **725** - Μεταγλώττιση):

Κύπρος
ΑΠΟΡΡΗΤΟ

Κυβερνείο

Λευκωσία **26** Ιανουαρίου **1940**

Προς τον εντιμότατο Υπουργό Αποικιών

Κύριο **Malcolm Macdonald**

Κύριε,

Λαμβάνω την τιμή να αναφερθώ στο από **15ης** Αυγούστου **1939** απόρρητο έγγραφο σας (**2**) στο θέμα του νομοσχεδίου για εκλογή προς πλήρωση της χηρεύουσας Αρχιεπισκοπής Κύπρου και να σας πληροφορήσω ότι είχα ήδη την ευκαιρία να ενημερωθώ για το ιστορικό θέμα και να εξετάσω τα γενικά ζητήματα πολιτικής που προκύπτουν υπό το πρίσμα των παρούσων συνθηκών.

2. Το πρόβλημα αυτό είναι σοβαρότατο φρονώ δε ότι πρέπει να ληφθούν τώρα δραστηκικά μέτρα προς

επίλυση του, Οι κύριοι λόγοι της γνώμης μου αυτής μπορούν να συνοψισθούν στις εξής τέσσερις προτάσεις. Περί τα τέλη Μαΐου **1938** ο Τοποτηρητής του Αρχιεπισκοπικού Θρόνου Κύπρου ειδοποιήθηκε επίσημα ότι εάν δεν λάμβανε αποτελεσματικά μέτρα προς διεξαγωγή εκλογής μέσα σε ένα τρίμηνο, η Κυβέρνηση της Α. Μ. θα υποχωνόταν, παρά την επιθυμία της, να αντιμετωπίσει την έκδοση νόμου προς διεξαγωγή εκλογής πάντως καμιά ενέργεια επίσημου χαρακτήρα, δεν έλαβε χώρα έκτοτε, προς εφαρμογή της ως άνω προειδοποίησης. Η συνέχιση μιας κατάστασης που αποστερεί την Εκκλησία της Κύπρου της κατάλληλης ηγεσίας και διοίκησης θα έχει συν τω χρόνω αφεύκτως δυσμενείς επιπτώσεις στην ευημερία της χώρας, ο πληθυσμός της οποίας συνίσταται κατά το πλείστον από χριστιανούς Ορθοδόξους. Καμιά προοπτική δεν υφίσταται για λήψη μέτρων από τον Τοποτηρητή προς διεξαγωγή εκλογής. Οι συνθήκες γενικά στην Κύπρο δεν πιθανολογούν βελτίωση, αλλά μάλλον επιδείνωση των ήδη υφισταμένων συνθηκών προς ικανοποιητική λύση του προβλήματος.

3. Η Νομοθεσία, η οποία επιβάλλεται υπό τις συνθήκες αυτές στην Κυβέρνηση, θα θεσπίσει με σκοπό την επιβολή ελογής, έχει ετοικασθεί και μελετηθεί πλήρως αλλά δεν έχει δημοσιευθεί, η δε ύπαρξη και οι διατάξεις της είναι γνωστές στην Κύπρο μόνο σε ένα στενό κύκλο συμβούλων μου. Σε γενικές γραμμές το Νομοσχέδιο δηλαδή το Νομοσχέδιο για Αυτοκέφαλη Ελληνορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου (εκλογή Αρχιεπισκόπου) βασίζεται κατά το δυνατό πιστότερα στον Καταστατικό Χάρτη της Εκκλησίας της Κύπρου και στα τοπικά εκκλησιαστικά εθνικά, στο μέτρο που δύναται να διαπιστωθούν ως π. χ. εκείνων τα οποία με τη γνωμοδότηση του τότε υφιστάμενου Νομοθετικού Συμβουλίου είχαν ενσωματωθεί στο νόμο για Αρχιεπισκοπική Εκλογή του **1908**.

4. Το μόνο τμήμα της ενόψη νομοθεσίας το οποίο προσφέρεται σε σοβαρές επικρίσεις, είναι το περιεχόμενο στους υφιστάμενους νόμους υπ' αριθμόν

33, 34 και 35 του 1937. Οι διατάξεις των Νόμων υπ' αριθμό **33 και 37 του 1937** δηλαδή των Νόμων για την Αυτοκέφαλη Ελληνορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου (έκπτωση του Αρχιεπισκόπου) του **1937** οι οποίοι είχαν ως σκοπό ως ειδικά μέτρα έχουν ενσωματωθεί στο προαναφερθέν νομοσχέιδο το οποίο και αυτό είναι ειδικό μέτρο. Ο υπ' αριθμόν **34** Νομος του **1937**, δηλαδή ο Νόμος για την Αυτοκέφαλη Εκκλησία της Κύπρου (Εγκριση του Αρχιεπισκόπου από τον Κυβερνήτη) του **1937** ο οποίος έχει ως σκοπό μόνιμο μέτρο, θα παραμείνει σε ισχύ.

5. Η προαναφερθείσα νομοθεσία του **1937** είναι πολιτικής προέλευσης το δε παρόν αδιέξοδο στο θέμα της χηρείας της αρχιεπισκοπικής έδρας και οι δυσχέρειες τις οποίες ακόμη οφείλουμε να υπερπηδήσουμε πριν να λυθεί το ζήτημα είναι κυρίως επίσης πολιτικές. Αφ' ενός μεν η Κυβέρνηση φρονεί ότι έχει την υποχρέωση να προστατεύσει τη νήσο κατά της εκλογής Αρχιεπισκόπου δεσμευμένου από φιλελληνική πολιτική στην Κύπρο. Αφ' ετέρου δε, με εξαίρεση μικρού αριθμού Κυπρίων, οι οποίοι είναι πρόθυμοι να συνεργασθούν εν προκειμένω με την Κυβέρνηση όλοι οι εδώ ενδιαφερόμενοι εδώ ενεργώς αποβλέπουν στο να αποτρέψουν μια εκλογή η οποία είχε ενδεχόμενα αντίθετα αποτελέσματα.

6. Η δυσχέρεια περιπλέκεται από τη στάση των δύο επιζώντων επισκόπων της Εκκλησίας Κύπρου. Ενας από αυτούς, ο Μητροπολίτης Πάφου, Τοποτηρητής του Αρχιεπισκοπικού Θρόνου, δεν ενδιαφereται για επίσπευση της λύσης του θέματος, επειδή φρονεί ότι οι πιθανότητες του για εκλογή είναι υπό οποιεσδήποτε συνθήκες ισχνές. Πάντως αντίθετα, φυσικά σε εκλογή, με βάση τους υφιστάμενους Νόμους, από τους οποίους ο υπ' αριθμόν **33** του **1937** τον αποκλείει στο θρόνο. Ο άλλος επιζών Μητροπολίτης, ο Κυρηναίος, απελάθηκε το **1931**, διατελεί δε επ' άπειρον εξόριστος στην Ελλάδα. Εάν οι προαναφερθέντες νόμοι του **1937** καταργούνταν και διεξαγόταν Αρχιεπισκοπική εκλογή ελεύθερη από κυβερνητική

επέμβαση, είναι περισσότερο παρά πιθανόν ότι θα εκλεγόταν. Ομως ούτε και αυτός δεν μπορεί να εκλεγεί βάσει του Νόμου **33** του **1937**. Οντας Έλληνας υπήκοος, που κατοικεί στην Ελλάδα, πιστεύεται ότι βρίσκεται σε επαφή με μέλη της ελληνικής Κυβέρνησης, με την Ορθόδοξη Εκκλησία στην Ελλάδα και με τον Οικουμενικό Πατριάρχη, ο οποίος διατηρεί αντιπρόσωπο του στην Αθήνα και ότι έπραξε παν ότι μπορούσε για να υποθάψει την κίνηση προς κατάργηση των εκλογικών νόμων της κυβέρνησης μου. Αφού δεν πέτυχε αυτό, ως δευτερεύουσα επιδίωξη θα είχε πιθανόν να εργασθεί υπέρ της εκλογής, ως Αρχιεπισκόπου, υποψηφίου με τον οποίο βρίσκεται σε επαφή και ο οποίος θα ήταν διατεθειμένος να αναλάβει την εξασφάλιση της επιστροφής του στην Κύπρο σε εύθετο χρόνο,

7. Οι ως άνω περιστάσεις δεν μπορούν να παραβλεφθούν στη στάθμιση των αντιρρήσεων κατά των υφιστάμενων νόμων, οι οποίες έφθασαν μέχρι κύκλων της αγγλικανικής Εκκλησίας μέσω του Οικουμενικού Πατριάρχη. Είναι δε αξιοσημείωτο ότι ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας υιοθετεί διάφορη στάση και φαίνεται διατεθειμένος να υποστηρίξει τους νόμους και να συνεργασθεί σε αρχιεπισκοπική εκλογή με βάση αυτούς. Εν τούτοις, υφίστανται ορισμένες αντιρρήσεις κατά των νόμων, οι οποίες υιοθετήθηκαν συμπαθώς κατά την ουσία τους από την αγγλικανική Εκκλησία, φρονώ δε ότι αυτές θα έπρεπε να απαντηθούν κατά τρόπο ικανοποιητικό για μένα ή να αντιμετωπισθούν με τροποποίηση των νόμων πριν ή ληφθούν μέτρα για διεξαγωγή εκλογής. Αναφέρομαι στις αντιρρήσεις αυτές κατωτέρω στις παραγράφους **11** και **12**.

8. Θα επιχειρήσω πρώτα να περιγράψω τα στοιχεία εκείνα του ιθαγενούς πληθυσμού των οποίων η στάση επί του θέματος ευθυγραμμίζεται κατά το μάλλον ή ήττον με τη στάση του Μητροπολίτη Κυρηναίας. Παρόλον ότι δεν επιθυμούν κατ' ανάγκην να έχουν τον Τοποτηρητήν ως Αρχιεπίσκοπον ή συμφωνούν με τις απόψεις ή μεθόδους του, πολλοί από

αυτούς είναι εν τούτοις διατεθειμένοι να τον υποστηρίξουν επί του παρόντος. Αυτοί είναι:

α) εκείνο το οποίο μπορεί να αποκληθεί "κόμμα πολιτικών δικαιωμάτων" υπό την ηγεσία του κ. Δ.Ν. Δημητρίου, κατοίκου Λάρνακας.

β) ορισμένοι ιερείς.

γ) λίγοι λαϊκοί που δεν ανήκουν κατ' ανάγκη στην ως άνω κατηγορία α). Αυτοί της κατηγορίας α) φρονούν ότι μέχρι να επιλυθεί το ζήτημα αυτό καμιά πιθανότητα δεν έχουν να επιτύχουν πλήρη επέκταση των πολιτικών ελευθεριών η οποία κατ' αυτούς συνίσταται σε νομοθεσία στην οποία η πλειοψηφία απαρτίζεται από εκλεγόμενα μέλη και σε αλλαγή του όλου συστήματος διακυβέρνησης ειδικότερα δε της Παιδείας, μέχρις ότου οι συνθήκες προσεγγίσουν εκείνες προ του 1931. Αφού επιτύχουν αυτό φρονούν, ίσως ορθά, ότι θα μπορέσουν σταδιακά να επαναφέρουν στην Κύπρο την απροκάλυπτη εκδήλωση της ένωσης. Ελάχιστοι από αυτούς πιθανόν μάλιστα να ελπίζουν για τελική ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Τα μέλη του Κόμματος αυτού αντιλαμβάνονται ότι ένας Αρχιεπίσκοπος, Κύπριος ή ξένος, θα προσέθετε περισσότερο βάρος στο πολιτικό τους σκάφος. Κατανοούν ότι στην Κύπρο, εν πάση περιπτώσει, ο κάθε Αρχιεπίσκοπος, κατ' ανάγκη, θα αναμειχθεί κατά κάποιο τρόπο, στην πολιτική και μολονότι θα μπορούσε να μη είναι πολιτικός ηγέτης, η θέση και η επιρροή του θα προσέδιδαν βάρος και κύριος σε κάθε πολιτικό κόμμα, το οποίο θα εξασφάλιζε τη συμπάθεια του. Εκείνοι της κατηγορίας β) εμπνέονται από τα πολιτικά ελατήρια ως και εκείνοι της κατηγορίας α) αλλά είναι λιγότερο μορφωμένοι και περισσότερο φανατικοί. Πολλοί από αυτούς δεν επιθυμούν την εκλογή ενός Αρχιεπισκόπου για την ύπαρξη τέτοιου, αλλά θα ήσαν πολύ ευτυχείς εάν συνεχιζόταν η παρούσα κατάσταση, αλλά αντιλαμβάνονται ως εκείνοι της κατηγορίας α) ότι καμιά σημαντική πολιτική πρόοδος δεν είναι πιθανή χωρίς Αρχιεπίσκοπο Φιλέλληνα μέχρι μυελού οστέων, ο οποίος θα είναι

έτοιμος όχι μόνο να αναλάβει την Εθναρχία και με αυτή την αντιπολίτευση κατά της κυβερνητικής πολιτικής σε όλα σχεδόν τα πεδία, αλλά και να ανυψώσει την πολιτική ισχύ της Εκκλησίας και του Ιερατείου σε ακόμα ανώτερα επίπεδα από εκείνα του 1931.

Η κατηγορία γ) περιλαμβάνει άτομα που μπορούν να χαρακτηρισθούν ως μικρότερης σημασίας πολιτικοί παραχοποιοί, τα οποία δεν είναι μέλη του κλήρου ούτε περιλαμβάνονται στον εσωτερικό κύκλο της κατηγορίας α). Πρόκειται για άτομα που αντιστρατεύονται πάντοτε την Κυβέρνηση και επωφελούνται από κάθε ευκαιρία για να της δημιουργούν ζητήματα. Ελπίζουν, εν πάση περιπτώσει σε εκλογή Αρχιεπισκόπου, να αντιλήθουν προσωπικά οφέλη από τις πολιτικές εκλογές οι οποίες όπως πιστεύουν πρέπει να επακολουθήσουν. Η τάξη αυτή προσώπων εξασφάλιζε άνετη διαβίωση από τις δημοτικές εκλογές και τις εκλογές στο Νομοθετικό Συμβούλιο κατά το παρελθόν.

9. Δεν νομίζω ότι οποιαδήποτε άτομα των πιο πάνω κατηγοριών α)β) και γ) φλέγονται πραγματικά από την επιθυμία να κανονίσουν το ζήτημα από θρησκευτική άποψη. Ολα ωθούνται από την πολιτική. Η μεγάλη μάζα του πληθυσμού- οι χωρικοί- φαίνεται να αδιαφορεί εντελώς. Πραγματοποίησα πρόσφατα ευρεία περιοδεία στη νήσο και επισκέφθηκα όλες τις μεγάλες πόλεις και άνω των δέκα τοις εκατό του ολικού αριθμού των χωριών. Συνηθίζω να ρωτώ τον μουχτάρη και τον αγά, εάν έχουν να υποβάλουν αίτημα ή παράπονο αφού δε αυτοί μιλήσουν να επιστρέψουν στους προεστούς του χωριού να μου απευθύνουν κατά βούληση το λόγο. Δεν πρέπει να νομισθεί ότι ο χωρικός παραμένει βωβός ενώπιον του Κυβερνήτη και του διοικητή της περιοχής. Οπως γνωρίζω εκ πείρας, διατυπώνει τα παράπονα του με δύναμη, οξύνοια και καταπληκτική διαύγεια. Παρ' όλ' αυτά μόνο σε δέκα περίπου από τα εβδομήντα χωριά, τα οποία επισκέφθηκα μέχρι τώρα προβλήθηκε το αρχιεπισκοπικό θέμα, γνωρίζω δε από άριστη πηγή

ότι ο αριθμός θα περιοριζόταν σε δύο ή τρία, εάν δεν επρόκειτο για οργανωμένη απόπειρα ορισμένων κοσμικών, που συνδέονται με τον τύπον, όπως παρακινήσουν τους χωρικούς να εκμεταλλευθούν τις επισκέψεις μου κατά τον τρόπον αυτόν. Είναι αξιοσημείωτο ότι εκεί όπου προβλήθηκε το ζήτημα, δεν εκφράσει επιθυμία εκλογής του Τοποτηρητή ως Αρχιεπισκόπου. Η ουσία των αιτημάτων- τα περισσότερα από τα οποία διατυπώθηκαν από ιερείς των χωριών και όχι από χωρικούς- ανθίσταντο στην επιθυμία τους όπως λυθεί το αρχιεπισκοπικό θέμα και να επιστρέψουν ο Μητροπολίτης Κερύνειας και οι άλλοι εκτοπισθέντες στη νήσο. Αμφιβάλλω εάν ο χωρικός έχει το παραμικρό ενδιαφέρον για το ζήτημα. Ενδιαφέρεται πολύ περισσότερο για τις πολυάριθμες υλικές ανάγκες του και την εξόφληση των χρεών του, κάθε δε ισχυρισμός του τοποτηρητή ή οποιουδήποτε άλλου ότι ολόκληρη η ελληνορθόδοξη κοινότητα Κύπρου φρονεί ότι η Εκκλησία της "έχει υποδουλωθή από βάρβαρη Κυβέρνηση" είναι προφανώς ψευδής. Η διαμαρτυρία αυτή περιορίζεται στις προαναφερθείσες ειδικές κατηγορίες και όχι στην πλειονότητα του λαού η οποία απαρτίζεται από χωρικούς. Δεν επιθυμώ να υπαινιχθώ ότι δεν υφίσταται στη νήσο σημαντικός αριθμός Χριστιανών Ορθοδόξων που επιθυμούν διακανονισμό του εκκλησιαστικού θέματος για θρησκευτικούς λόγους. Πρέπει να υπάρχουν πολλοί. Πιθανώς περιορίζονται κατά το πλείστον στις πόλεις και σε μια τάξη ανθρώπων που δεν αναμιγνύονται στην πολιτική, μεταξύ των οποίων επικρατούν κατά πάσαν πιθανότητα, οι γυναίκες. Οι άνθρωποι αυτοί δυνατόν να φρονούν ότι όχι μόνον πνευματικά αλλά και κοσμικά η Εκκλησία της Κύπρου έχει καταποντισθεί, δεδομένου όμως ότι ανήκουν στην τάξη η οποία κατά το πλείστον δεν προβάλλεται στο δημόσιο βίο και δεν είναι εντυπωσιακή σε συζητήσεις, ελάχιστα ακούονται για τις απόψεις τους. Ούτε είναι πιθανόν ότι θα εκδηλωθούν δημόσια. Μικρά ελπίδα υφίσταται για δημιουργία σαφούς δημόσιας γνώμης εδώ υπέρ άμεσης

εκλογής Αρχιεπισκόπου για άλλους λόγους εκτός από πολιτικούς.

Οι ως άνω διατάξεις συζητήθηκαν μαζί μου από τον Αρχιεπίσκοπο Καντερβουρίας τον Ιούλιο, οπότε κατέκρινε ως συγκρουόμενες προς το πνευματικό μέρος της εκλογής, παρόμοιες απόψεις μου τέθηκαν και από άλλους, περιλαμβανομένου του Μητροπολίτη Θυατείρων. Ο τελευταίος αυτός, τον οποίο συνάντησα στο Λονδίνο μου υπέβαλε τη γνώμη ότι το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα μπορούσε να επιτευχθεί με άσκηση του δικαιώματος αρνησικυρίας πριν από την εκλογή και υπαινίχθηκε το σύστημα του "καταλόγου" το οποίο είναι νομίζω σε ισχύ στην Κωνσταντινούπολη, Αντιόχεια και Ιεροσόλυμα, όπου κατάλογος των ονομάτων των υποψηφίων υποβάλλεται στην Κυβέρνηση πριν από τη διεξαγωγή της εκλογής. Τούτο εξασφαλίζει την μη εκλογήν προσώπου αντιπαθούς προς το κράτος συγχρόνως δε δεν συνεπάγεται επέμβαση στην τελετή που θεωρείται πλήρως δογματικής σημασίας. Και εγώ φρονούσα ότι αν αυτό ήταν εφικτό θα ήταν προτιμότερο από τη διάταξη που προαναφερθέντος νόμου. Ατυχώς καμιά τέτοια διάταξη δεν μπορεί να περιληφθεί σε νόμο που αφορά στην εκλογή για τον αρχιεπισκοπικό θρόνο της αυτοκέφαλης Εκκλησίας της Κύπρου. Δεν υπάρχει διάταξη για τέτοια διαδικασία στον υφιστάμενο Καταστατικό Χάρτη της Αυτοκέφαλης Εκκλησίας βάσει του οποίου κανένας υποψήφιος δεν υφίσταται πριν να συνέλθει η Εκλογική Συνέλευση προς εκλογήν Αρχιεπισκόπου. Σε κανένα στάδιο της διαδικασίας δεν υπάρχει κατάλογος υποψηφίων. Για να θεσπισθεί διάταξη για τέτοιον κατάλογο, θα έπρεπε να τακτοποιηθεί ο χάρτης. Ο χάρτης μπορεί να τροποποιηθεί μόνο από σύνοδο, δεν μπορεί δε να υπάρξει Σύνοδος που νά έχει εξουσία να τροποποιήσει τον χάρτη παρά μόνο μετά την εκλογή Αρχιεπισκόπου. Η Σύνοδος η οποία ελπίζεται να συγκληθεί βάσει της προτεινόμενης νομοθεσίας θα έχει αποκλειστικό έργο την εκλογή του Αρχιεπισκόπου. Δεν θα ήταν αρμόδια για την τροποποίηση του χάρτου.

10. Πριν προβώ στη διατύπωση των εισηγήσεων μου οφείλω να αναφερθώ σε πρόσφατη κίνηση εδώ σε σχέση προς δυνατή επίλυση του ζητήματος αυτού. Για λόγους τους οποίους γνωρίζουν καλύτερα οι ίδιοι, ο Τοποτηρητής και οι οπαδοί του, τελούν υπό την εντύπωση ότι θα εισηγούμουν την κατάργηση των υφισταμένων Νόμων, οπότε ο Τοποτηρητής θα συγκροτούσε Σύνοδο στην Κύπρο και θα προέβαινε σε εκλογή Αρχιεπισκόπου ελεύθερη από κάθε κυβερνητικό έλεγχο. Δεδομένου όμως ότι καμιά δεν εγένετο από μέρους μου ενέργεια προς την κατεύθυνση αυτή αφ' ότου έφθασα εδώ τον Αύγουστο, οι ενδιαφερόμενοι άρχισαν να προβάλλουν οι ίδιοι το ζήτημα πριν από δύο μήνες περίπου. Μου έγιναν διάφορες κρούσεις, άμεσες και έμμεσες, στις λεπτομέρειες των οποίων δεν χρειάζεται να εισέλθω. Πρέπει ασφαλώς να αναμένονται και άλλες. Τις αναφέρω κυρίως σε σχέση προς τις ακόλουθες περιστάσεις οι οποίες πιθανόν τα υπεκίνησα. Φαίνεται ότι οι εκκλησιαστικοί κύκλοι στην Κύπρο νομίζουν ότι ο Πατριάρχης Ιεροσολύμων και ο Υπατος Αρμοστής Παλαιστίνης "συνήψαν συμφωνία" πριν ή χορηγηθεί πρόσφατα το "βεράτιο" στον Πατριάρχη Ιεροσολύμων. Η "συμφωνία" λέγεται ότι περιέλαβε υπόσχεση του Πατριάρχη όπως παρέμβει στο εκκλησιαστικό ζήτημα Κύπρου υπέρ της Βρετανικής Κυβέρνησης. Φρονώ ότι τούτο είναι απόλυτα αναληθές. Οσοδήποτε και αν δόθηκε πίστη στη δήθεν "συμφωνία" στην Κύπρο, νομίζω ότι πολύ ισχυρότερος λόγος για τα διαβήματα αυτά είναι ο φόβος του Τοποτηρητή και των οπαδών του για επέμβαση του Πατριάρχη Αλεξανδρείας.

11. Επανέρχομαι ήδη στις αντιρρήσεις που αναφέρονται στην παράγραφο **7** κατά των υφιστάμενων εκλογικών νόμων. Αυτές υπάγονται σε δύο κεφάλαια, το πρώτο από τα οποία αφορά στα άρθρα **3** και **4** του Νόμου **34** του **1937** και την πρόταση όπως το "βεράτιο" του Κυβερνήτη δοθεί μετά την εκλογή του Αρχιεπισκόπου από τη Σύνοδο.

Από δογματικής άποψης φαίνεται ότι βρισκόμαστε σε εξίσου καλή θέση με εκείνους οι

οποίοι διαφωνούν προς την Κυβερνητική νομοθεσία. Άνκαι υπάρχουν μερικοί σοφοί κληρικοί που αντιτίθενται σθεναρά κατά των ως άνω άρθρων του Νόμου για δογματικούς λόγους υπάρχουν άλλοι, όπως ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας, οι οποίοι υποστηρίζουν την άποψη της κυβέρνησης ή οποία ως γνωστό ειδικά διαβεβαιώθηκε ότι τα ειρημένα άρθρα δεν βρίσκονται πράγματα σε αντίθεση προς οποιανδήποτε αρχή, οποιανδήποτε κανονική ερυθρογραφία ή δογματικό αξίωμα της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας.

Υπό τις συνθήκες αυτές και επειδή φρονώ ότι είναι απαραίτητο όπως εξασφαλισθεί η συνήθως δεσπόζουσα αρνησικυρία του κράτους ως και το πρόσωπο του Αρχιεπισκόπου, σαφώς αδυνατώ να εισηγηθώ τροποποίηση του Νόμου.

Ήδη ανέφερα ότι θα προτιμούσα εφ' όσον αυτό θα ήταν εφικτό, άλλη λύση ή εκείνων των διατάξεων των υφισταμένων νόμων υπό το πνεύμα της προταθείσης από το Μητροπολίτη Θυατείρων. Διαπιστώ επίσης ορισμένα πρακτικά μειονεκτήματα στις διατάξεις όπως έχουν αυτές.

Αφ' ης στιγμής η εκλογή θα είναι τετελεσμένο γεγονός τίποτε πλέον δεν πρόκειται να ακουσθεί για τη δήθεν κανονική ανωμαλία. Ο νέος Αρχιεπίσκοπος, ο οποίος δεν θα επιθυμεί να αμφισβητηθεί το κύρος της εκλογής του, κατά πάσαν πιθανότητα θα αποστομώσει κάθε κριτική στο σημείο αυτό. Εξ άλλου ο τοποτηρητής δήλωσε ότι διενεργηθεί εκλογή σύμφωνα προς την υφιστάμενη νομοθεσία θα προκληθεί σχίσμα. Δεν είναι δε αδύνατο όπως ενόψει της παρούσης στάσης του και εκείνης των φίλων του να κατορθώσει να δημιουργήσει παρόμοιο σχίσμα. Οι σύμβουλοι μου με διαβεβαιώνουν ότι στην πραγματικότητα δύναται να αναμένεται και πλήρης αποχώρηση του Τοποτηρητή από την Κύπρο μετά την εκλογή άλλου προσώπου ως Αρχιεπισκόπου. Αποδέχομαι την συμβουλή αυτή, αλλά θα ήμουν πλέον ήσυχος για την όλη κατάσταση, εάν ο απαιτούμενος έλεγχος επί των υποψηφίων, μπορούσε να εξασφαλισθεί κατά τρόπον που συνάδει προς τα κανονικά μέτρα των επικριτών μας. Πιστεύω ότι η βάση της διαδικασίας

για την σκοπούμενη νομοθεσία θα μπορέσει να εξελιχθεί στην πράξη κατά τέτοιον τρόπο ώστε να μη συγκρούεται προς οποιονδήποτε δογματικό παράγγελα, θα πράξω στο μέλλον όπως αναφέρεται ανωτέρω, δεν είμαι σε θέση να εισηγηθώ κατάλληλα οποιανδήποτε τροποποίηση της νομοθεσίας με τον πιο πάνω σκοπό, δεν προτίθεμαι δε να το κάμω αυτό.

12. Το δεύτερο κεφάλαιο αντιρρήσεων κατά των κειμένων εκλογικών νόμων αφορά στο άρθρο 3 (γ) του Νόμου 33 του 1937, το οποίο προβλέπει τον περιορισμό των υποψηφίων μεταξύ Κυπρίων. Και το θέμα αυτό συζητήθηκε μαζί μου από τον Αρχιεπίσκοπο Καντερβουρίας κατά το παρελθόν θέρος. Το ζήτημα είναι κυρίως πρακτικό. Την εποχή κατά την οποία εκδόθηκε ο Νόμος επικρατούσε η γνώμη ότι θα εκλεγόταν ένας Έλληνας υπήκοος, ο οποίος δεν ήταν **Persona grata** της Κυπριακής κυβέρνησης, περιλήφθηκε δε η ως άνω διάταξη κυρίως προς αποτροπή της εκλογής του. (Εκτοτε εκλέγηκε Αρχιεπίσκοπος Αθηνών). Ο Αρχιεπίσκοπος Καντερβουρίας και πολλοί άλλοι όχι μόνο από τη αγγλικανική κοινωνία, αλλά και μεταξύ των κατοίκων της Κύπρου, αντιμετωπίζουν φυσικά το θέμα αυτό υπό διάφορο πρίσμα. Είναι όμως κοινή πεποίθηση αυτών και εκείνων από μας οι οποίοι μελέτησαν το ζήτημα αυτό από την επίσημη σκοπιά, ότι η κεφαλή της εκκλησίας της Κύπρου πρέπει να είναι εξαιρετικής σημασίας άνθρωπος, εάν πρόκειται να ανορθώσει την Εκκλησία από το χαμηλό επίπεδο, στο οποίο αυτή βρίσκεται σήμερα και ότι το έργο ενώπιον του απαιτεί άνθρωπο που να συνδυάζει τα μεγαλύτερα πνευματικά και διοικητικά προσόντα. Με τον κοινόν αυτό στόχο ενόψει υποστηρίχθηκε τόσο εδώ όσο και στην Αγγλία ότι Κύπριοι υποψήφιοι, οι οποίοι θα μπορούσαν να πληρώσουν κατάλληλα τη θέση είναι κατ' ουσίαν άγνωστοι και ότι δεν αναμένεται να εξευρεθεί άνθρωπος με επαρκή μόρφωση, κύρος ή πείρα μεταξύ τους. Η επιθυμία της Κυβέρνησης μας είναι να δει να εκλέγεται Αρχιεπίσκοπος φιλικά διακείμενος και συνεργαζόμενος με αυτήν κατά δε τη γνώμη του

Αρχιεπισκόπου Καντερβουρίας, η διεύρυνση του κύκλου εκλογής Αρχιεπισκόπου θα μας βοηθούσε να επιτύχουμε τον σκοπό αυτό. Συμφωνώ γενικά με τις ως άνω απόψεις αμφιβάλλω δε εάν ο περιορισμός των υποψηφίων σε κυπρίους μόνον είναι αναγκαίος ή ευκταίος σήμερα. Τα πλεονεκτήματα της διεύρυνσης του κύκλου επιλογής φαίνονται να είναι τα εξής:

(ι) Η προσδοκία εξασφάλισης με τον τρόπο αυτό της εκλογής άνδρα μεγάλης πείρας και ανώτερης αξίας για την Εκκλησία είναι τέτοια ώστε να βαρύνει περισσότερο την πιθανότητα όπως αποβεί εστία ανώτερης παρενόχλησης της Κυβέρνησης από πολιτική πλευράς.

(ιι). Τέτοιο πρόσωπο θα έχει λιγότερες πιθανότητες από ένα τοπικό υποψήφιο να ανεχθεί τις ατέλειες πολλών από τις τοπικές εκκλησιαστικές μεθόδους και τους εγχώριους ιερείς.

(ιιι) Θα βρεθεί αντίθετος προς τη μέχρι τούδε εθνική στάση που υιοθέτησε ο Τοποτηρητής πολύ γρήγορα από ένα εντόπιο και θα την ανεχθεί λιγότερο.

(ιiv). Δεν θα είναι περισσότερο επιδεκτικός από ξένη επιρροή από ένα εντόπιο. Είναι πιθανόν ότι ένας εντόπιος υποψήφιος, εάν εκλεγεί θα κολακευθεί από τις φιλοφρονήσεις ξένων πηγών και λόγω πικράς πείρας, θα είναι περισσότερο επιρρεπής να εξυπηρετήσει τον σκοπό τους.

(v) Θα είναι λιγότερο από τον εντόπιο επιδεκτικός από τοπικές επιρροές, θα είναι περισσότερο σεβαστός από τον εντόπιο και ικανός να τηρήσει περισσότερη αντιξάρτητη στάση.

(vi) Το γεγονός ότι είναι ξένος θα έπρεπε να τον καταστήσει προσεκτικότερο όταν χειρίζεται εθνικιστά ζητήματα, το δε γεγονός της ξένης του ιθαγένειας μπορεί να ενισχυσει μάλλον παρά να εξασθενήσει τη θέση της κυβέρνησης στις σχέσεις με αυτόν.

Παραδέχομαι ότι το έργο της κυπριακής κυβέρνησης θα καταστεί πιθανόν πολύ δυσχερέστερο μετά την εκλογή Αρχιεπισκόπου από ότι είναι σήμερα αλλά δεν είμαι καθόλου πεπεισμένος ότι θα έχουμε

περισσότερες ενοχλήσεις από μέρους ενός μορφωμένου ευρείας αντίληψης μολονότι συγχρόνως με πολιτικό πνεύμα ιεράρχη, ο οποίος είναι ξένος από ένα κύπριο ιεράρχη με μικρότερη διορατικότητα, μόρφωση και πείρα.

Ο προτεινόμενος περιορισμός των υποψηφίων μεταξύ των Κυπρίων δίδει λαβή σε μερικές αμφιβόλου δυνατότητες. Ο Σερ Ρίτσιαρντ Πάλμερ δήλωσε ότι δεν υπήρχε πιθανός υποψήφιος τον οποίο δεν ενέκρινε. Δεν μπορώ να επιδοκιμάσω τη δήλωση αυτή υπό τις παρούσες περιστάσεις. Πληροφορούμαι ότι το όνομα ενός εκλέξιμου του Κυπριανού Κυριακίδη, Ιεροκήρυκα της Αρχιεπισκοπής, αναφέρθηκε ως πιθανού υποψηφίου, θα επρόκειτο για αφόρητη επιλογή, για λόγους και παντελούς έλλειψης προσόντων και των στασιαστικών τάσεων του. Οι σύμβουλοι μου, με τους οποίους συμφωνώ, νομίζουν ότι δεν συντρέχει λόγος να ληφθεί υπό σοβαρή άποψη η ειδική αυτή περίπτωση, αλλά ότι καμμία εγγύηση δεν υπάρχει για μη εκλογή εντοπίου που τελεί εξ ολοκλήρου υπό την επιρροή του Τοποτηρητή. Ως είναι πολύ φυσικό, η πλειονότητα των ανωτέρων κληρικών στην Κύπρο τελεί σήμερα υπό την άμεση επιρροή είτε του τοποτηρητή είτε του Μητροπολίτη Κυρηναίας. Ο κίνδυνος αυτός επιτείνεται από την προφανή λειψανδρία πράγματι κατάλληλων Κυπρίων στο πεδίο των υποψηφιοτήτων. Καθ' όσον μπόρεσα να διαπιστώσω, υπάρχουν μόνο δύο κύπριοι υποψήφιοι, οι οποίοι θα μπορούσαν να θεωρηθούν κατάλληλοι μεταξύ δώδεκα εκλεξιμών. Ο καλύτερος από αυτούς φαίνεται να είναι ο Αρχιμανδρίτης Ανδρόνικος, που εργάζεται ως καθηγητής σε ένα εκκλησιαστικό σεμινάριο στην Αίγυπτο, που ελέγχεται από τον Αρχιεπίσκοπο Σινά. Ο Ανδρόνικος έχει αριθμό οπαδών στην Κύπρο, υποστηρίζεται δε για προσωπικούς και όχι πολιτικούς λόγους. Πιστεύεται ότι η υποψηφιότητα του για τον Αρχιεπισκοπικό Θρόνο Κύπρου ευνοείται από τον Πατριάρχη Αλεξανδρείας και από άλλες σημαίνουσες προσωπικότητες στην Αίγυπτο. Μολονότι

δεν άκουσα απολύτως τίποτε εναντίον του, ως προς το αν αυτός έχει την απαιτούμενη για ένα Αρχιεπίσκοπο προΐστορία και βάρος προσωπικότητας και κύρους. Συγκρίνω τη μειονεκτική θέση στην οποία βρίσκεται λόγω της μικρής πείρας του και των περιορισμένων προσόντων που του αποδίδονται μετά πολύ ουσιαστικά προσόντα του μόνου Έλληνα υπηκόου, ο οποίος όπως γνωρίζω ενδέχεται να είναι υποψήφιος (εάν αρθεί ο περιορισμός σε Κυπρίους μόνο) συγκεκριμένα του Μητροπολίτη Κορίνθου Κωνσταντινίδου, τέως Μεγάλου Αρχιμανδρίτη στο Λονδίνο. Ο Μητροπολίτης Κωνσταντινίδης χαίρει εξαίρετης φήμης στην Κύπρο, νομίζω δε ότι εάν μπορέσει να εκλέγξει τις δήθεν πολιτικές τάξεις του θα ήταν κατάλληλος υποψήφιος.

Γενικά φρονώ ότι εάν αρθεί ο περιορισμός των υποψηφίων σε κυπρίους μόνο θα έχουμε επιτελέσει πρόοδο, με την ανάλειψη μιας αντίρρησης πολλών κύκλων κατά των κειμένων νόμων προς μείωση της προστριβής η οποία είναι αναπόσπαστη από την ευκταία αρχιεπισκοπική εκλογή. Κατά τον τρόπο αυτό θα ήταν μάλιστα δυνατό να εμνηχθεί σήμα μεταξύ του Τοποτηρητή και των πολιτικώς ενδιαφερομένων εντοπίων στοιχείων για τα οποία γίνεται μνεία στην παράγραφο 8 ανωτέρω. Οι πολιτικοί επιθυμούν να δουν εκλεγόμενον ως Αρχιεπίσκοπο Έλληνα υπήκοο από την Ελλάδα, αυτό δε αποκλείεται επί του παρόντος από τον περιορισμό των υποψηφίων σε Κυπρίους μόνο. Εάν αρθεί ο περιορισμός αυτός το πολιτικό κόμμα, το οποίο δεν ενδιαφέρεται για θρησκευτικά δόγματα θα ήταν δυνατό να μη αντιταχθεί ενεργώς σε εκλογή βάσει των κυβερνητικών νόμων. Μπορεί μάλιστα να προβεί σε ορισμένες παραχωρήσεις για να την διευκολύνει ακόμη δε και να αποσπασθεί από τον Τοποτηρητή εάν αυτός είναι πείσμων και όχι προσηνής προς τις απόψεις του.

Η άρση του περιορισμού αποβλέπει επίσης στο να προκαλέσει λιγότερη στάση έναντι της εκλογής τόσο του Τοποτηρητή όσο και του Μητροπολίτη Κυρηνείας. Κάθε κύπριος, ο οποίος θα εκλεγόταν πρέπει ήδη να είναι κατ' ανάγκλην νεότερος από

αυτούς στην εκκλησιαστική ιεραρχία, θα ανερχόταν δε σε αξίωμα ανώτερο του δικού τους. Η άρση του περιορισμού θα μείωνε τουλάχιστον την πιθανότητα της κάπως ταπεινωτικής, γι' αυτούς, προοπτικής αυτής.

Καθόλου δεν αποκλείεται, βεβαίως, σε περίπτωση κατάργησης του περιορισμού των υποψηφίων σε κυπρίους μόνο, να προτιμήσουν παρ' όλ' αυτά οι Κύπριοι ως Αρχιεπίσκοπο ένα συμπατριώτη τους. Εάν αυτό συμβεί **cateris paribus** καμμιά αντίρρηση, εάν όμως επιμένουμε στον περιορισμό της επιλογής μεταξύ Κυπρίων καινοτομία με την μόνη η Κυβέρνηση θα φέρει σε βάρος αναλαμβάνομεν μια ατυχέστατη ευθύνη εάν συμβεί να εκλεγεί ως αρχιεπίσκοπος όλως ακατάλληλο πρόσωπο.

Υπό τις συνθήκες αυτές εισηγούμαι όπως το άρθρο **19 (ς)** και ο ορισμός "γηγενής από την Κύπρο) στο άρθρο **2** διαγραφούν από το νομοσχέδιο για την Αρχιεπισκοπική εκλογή με σκοπό την άρση του περιορισμού των υποψηφίων σε κυπρίους μόνον. Προβαίνω στην εισήγηση αυτή υπό την μόνη επιφύλαξη των εκτιθέμενων στην ανωτέρω παράγραφο **13** ως προς την βολιδοσκόπηση η οποία πρέπει να γίνει προς τον Πατριάρχη Αλεξανδρείας. Οπως αναφέρεται είναι διατεθειμένος να συνεργασθεί για τη συγκρότηση Συνόδου προς διεξαγωγή εκλογής Αρχιεπισκόπου στην Κύπρο μόνο υπό τον όρο ότι δεν θα υιοθετηθεί η προτεινόμενη τροποποίηση από μένα, το όλο θέμα να επανεξετασθεί υπό το πρίσμα των εισηγήσεων του.

13. Ερχομαι ήδη στην ενέργεια η οποία είναι απαραίτητο να γίνει προς επιτέλεση της εκλογής. Οπως αναφέρεται στο εν λόγω έγγραφό σας, η προτεινόμενη νομοθεσία δεν πρέπει να ψηφισθεί πριν να ληφθεί διαβεβαίωση ότι η έκδοση από την κυβέρνηση πρόσκλησης βάσει του άρθρου **9** του Νομοσχεδίου, θα γίνει αποδεκτή. Συμφωνώ με την υπονοούμενη στο έγγραφο σας υπόδειξη όπως έλθουμε σε επαφή με τον Πατριάρχη Αλεξανδρείας προς εξασφάλιση της ως άνω διαβεβαίωσης. Νομίζω ότι υπάρχουν δύο άλλες εκκλησιαστικές αρχές με τις

οποίες θα μπορούσε να γίνει προσηκόντως τέτοια επαφή δηλαδή ο Οικουμενικός Πατριάρχης και ο Πατριάρχης Ιεροσολύμων. Ο Οικουμενικός Πατριάρχης έλαβε θέση εναντίον των εκλογικών νόμων της Κυβέρνησης, λόγω δε της θέσης του, βρίσκεται σε στενή επαφή με την Αθήνα και την Ελληνική Κυβέρνηση από την οποία ως πληροφορούμαι, το Πατριαχείο του λαμβάνει οικονομική ενίσχυση. Για να μη πούμε περισσότερο, δεν μπορεί να περοεξοφληθεί η ευμενής συνεργασία του εν προκειμένω με την Κυπριακή Κυβέρνηση, Ο πατριάρχης Ιεροσολύμων δεν είχε την ευκαιρία καθ' όσον γνωρίζω να ενδιαφερθεί ιδιαίτερος για το αρχιεπισκοπικό αδιέξοδο στην Κύπρο, αγνοώ δε τις απόψεις του επί του θέματος. Εξάλλου ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας δήλωσε απροκάλυπτα ότι καμιά αντίρρηση δεν έχει κατά των κειμένων εκλογικών νόμων της κυβέρνησης μας και σταθερά έδωσε την εντύπωση ότι θα ήταν δκατεθειμένος να παράσχει την συνδρομή του προς διεξαγωγή εκλογής βάσει αυτών. Πληροφορούμαι ακόμη ότι διατηρούνται ιδιαίτερα καλές σχέσεις μεταξύ του πρέσβη της Α.Μ. στο Μάϊο και του Πατριάρχη Αλεξανδρείας, ως και της όλης Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας στην Αίγυπτο, εισηγούμαι λοιπόν όπως γίνεται τώρα η δέουσα βολιδοσκοπήση προς τον Πατριάρχη Αλεξανδρείας.

Είναι πιθανότατο ότι όταν επέλθει η στιγμή ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας θα σκεφθεί ότι πριν να παράσχει τη ζητούμενη διαβεβαίωση, θα οφείλει να συγκαλέσει τη σύνοδο του, η οποία ίσως είναι λιγότερο πρόθυμη από αυτόν ή να συμβουλευθεί τα άλλα δύο Ελληνορθόδοξα Πατριαρχεία, τα οποία ενδέχεται να έχουν απόψεις διαφορετικές από τις δικές του, εάν αυτό συμβεί μπορεί να λεχθεί ότι δεν θα έχει επιτελεσθεί μεγαλύτερη πρόοδος από εκείνη η οποία μπορούσε να επιτελεσθεί με την επαφή από την αρχή με ένα από τους δύο άλλους Πατριάρχες.

Εστω και αν ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας θεωρήσει τον εαυτό του ικανό να υιοθετήσει ανεξάρτητη γραμμή, για να μας βοηθήσει υφίσταται ακόμη δυσχέρεια η οποία θα πρέπει να αντιμετωπισθεί

κατά τη στιγμή της επαφής μας με αυτόν. Όπως αναφέρεται στην ανωτέρω παράγραφο **12**, λέγεται ότι ο Πατριάρχης και άλλες προσωπικότητες στην Αίγυπτο ευνοούν την υποψηφιότητα του Αρχιμανδρίτη Ανδρονίκου, ο οποίος είναι Κύπριος για τον Αρχιεπισκοπικό Θρόνο Κύπρου. Εάν τροποποιηθεί το Νομοσχέδιο, σύμφωνα προς τις εισηγήσεις μου προς άρση του περιορισμού των υποψηφίων στους γηγενείς κυπρίους, οι πιθανότητες εκλογής του Ανδρονίκου θα μειωθούν σημαντικά. Υπό τις συνθήκες αυτές ο Πατριάρχης πιθανόν να ανατεθεί στην προτεινόμενη τροποποίηση και αρνηθεί να συνεργασθεί εκτός εάν αυτή εγκαταλειφθεί. Είμαι σε τέτοιο βαθμό πεπεισμένος ότι δεν πρέπει να φεισθούμε καμιά προσπάθεια προς εξασφάλιση των φιλικών υπηρεσιών του, ώστε φρονώ ότι θα έπρεπε να είμαστε διατεθειμένοι τουλάχιστον να επανεξετάσουμε το ζήτημα, υπό το πρίσμα των επιθυμιών του Πατριάρχη. Προτείνω λοιπόν όπως κατά τη βολιδοσκόπηση του Πατριάρχη προς παροχή της ζητούμενης διαβεβαίωσης, του επιδείχθηκε εμπιστευτικά το Νομοσχέδιο (τροποποιημένο για την άρση του περιορισμού των υποψηφίων σε κυπρίους μόνο) και να του εξηγηθεί ότι το νομοσχέδιο δεν προβλέπει τον περιορισμό αυτό, παραλειφθείσών από αυτό των διατάξεων του Νόμου **33** του **1937** για "γηγενείς Κύπρου". Εάν ο Πατριάρχης αντισταθεί σοβαρά κατά της παράλειψης αυτής, θα αποφασισθεί τότε κατά πόσον θα υιοθετηθεί ή όχι η τροποποίηση.

14. Εχω να εισηγηθώ δυο μικρές τροποποιήσεις πέρα από τα όσα προτείνονται στην ανωτέρω παράγραφο **12**. Πρώτο, συνιστώ όπως η λέξη "τριάντα" αντικατασταθεί με τη λέξη "δέκα πέντε" στο άρθρο **4 (1)** του Νομοσχεδίου δεδομένου ότι είμαι πεπεισμένος ότι θα ήταν σκόπιμο να μειωθεί η παρεχόμενη στον Τοποτηρητή προθεσμία για να αποφασίσει για την έκδοση παρά την οριζόμενη πρόσκληση. Δεύτερο προτείνω όπως το άρθρο **7 (2)** τροποποιηθεί σύμφωνα προς τον εσώκλειστο τύπο, για τους λόγους που

εκτίθενται από το Νομικό Σύμβουλο του Στέμματος στο συνημμένο υπόμνημα. Το εσώκλειστο περιέχει επίσης το σχέδιο των νέων άρθρων **2** και **19** τα οποία απαιτούνται για να τεθεί σε ισχύ η προτεινόμενη τροποποίηση στην ανωτέρω παράγραφο **12**. Το υπόμνημα του Νομικού Συμβούλου του Στέμματος αναφέρεται και στην τροποποίηση αυτή.

15. Θεωρώ την τακτοποίηση του ζητήματος αυτού ως άκρως επείγουσα. Ο μόνος ο οποίος θα μπορούσε να προβληθεί προς τη αναβολή του υπό τις παρούσες περιστάσεις, είναι ο κίνδυνος της κατάστασης εσωτερικής ασφάλειας σε καιρό πολέμου. Υπάρχει προηγούμενο εκκλησιαστικών εκλογών σε καιρό πολέμου, δεδομένου ότι διεξήχθησαν τέτοιες κατά το **1916**. Συνέβησαν μάλιστα τότε και μικροταραχές. Δεν είμαι σε θέση να προβλέψω ότι δεν θα συμβούν οποιασδήποτε φύσης ταραχές, αλλά μάλλον αμφιβάλλω γι' αυτό. Είμαι πεπεισμένος ότι τέτοιες ταραχές θα μπορούσαν να κατασταλούν αμέσως από την Κυβέρνηση και ότι θα ήσαν έκτασης και με εντοπισμένα αποτελέσματα. Κατά τη γνώμη μου, πρέπει να αναληφθεί ο ενδεχόμενος κίνδυνος. Προτείνω, συνεπώς, όπως γίνει βολιδοσκοπηση του Πατριάρχη Αλεξανδρείας υπό το πνεύμα το οποίο προτείνω χωρίς καθυστέρηση. Υποθέτω ότι αυτή θα γίνει μέσω της βρετανικής Πρεσβείας στο Κάιρο, εάν γίνει έτσι, νομίζω ότι θα ήταν φρόνιμο όπως ο Υφυπουργός Αποικιών κ. **Wright**, ο οποίος είναι απόλυτα ενήμερος όλων των φάσεων του θέματος αυτού, επισκεφθεί την Αίγυπτο (δήθεν για ζητήματα που σχετίζονται με τον πόλεμο) κατά τον κατάλληλο χρόνο, ώστε να βρίσκεται εκεί για κάθε απαιτούμενη συζήτηση ή συμβουλή.

Εχω την τιμή να διατελώ, Κύριε.
Ευπειθής και ταπεινός θεράπων
ο Κυβερνήτης **W.D. Battershill**